

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

№5

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2026 MAY

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic Resource Index
ResearchBib

ISSN INTERNATIONAL STANDARD SERIAL NUMBER INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ БИБЛИОТЕКА LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, may.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
05.01.07 – Matematik modellashtirish
05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 – Makroiqtisodiyot
08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 – Ekonometrika va statistika
08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 – Marketing
08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 – Menejment
08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

STERJEN KO'NDALANG KESIM YUZASI ELLIPS SHAKLIDAGI TRANSFORMATORNING QISQA TUTASHUV PAYTIDAGI MEKANIK ZO'RIQISHGA CHIDAMLILIGI	10
Bekishev Allabergen Yergashevich, Yakubova Dilfuza Kuanishovna, Saidova Nozima Akkulovna	
ВЛИЯНИЕ ДЕМОГРАФИЧЕСКОЙ ДИНАМИКИ НА РАЗВИТИЕ СФЕРЫ УСЛУГ: ЭКОНОМЕТРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ РЕГИОНОВ УЗБЕКИСТАНА	19
Мусаева Шоира Азимовна, Муйинжонов Хусейн Алишеревич	
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ЦИФРОВИЗАЦИИ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ КОМПАНИЙ И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО АДАПТАЦИИ В УЗБЕКИСТАНЕ	28
Габбарова Ильмира Володиевна	
BALAND BINOLAR FASADLARINI PARDOZLASH TEXNOLOGIYALARINI EKSPLOATATSION ISHONCHLILIK VA XIZMAT MUDDATINI UZAYTIRISH ASOSIDA OPTIMALLASHTIRISH	34
Amirov Shavkat Rahmatullayevich	
ИНТЕГРАЛЬНАЯ ОЦЕНКА УСТОЙЧИВОГО ЦИФРОВОГО РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА И ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТУРИСТСКОГО ПОТЕНЦИАЛА БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ	41
Усманова Азиза Баходировна	
PEREGONDAGI HARAKATNI BOSHQARISH TIZIMLARINI MIKROPROTSESSORLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRILGAN TUZILMAVIY SXEMASINI ISHLAB CHIQISH	46
Xujamkulov Eldor G'ayratjon o'g'li	
INVESTITSIYALAR HAJMINI OSHIRISHGA QARATILGAN CHORA-TADBIRLAR VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	55
Alimova Dilafrō'z Tohir qizii	
HUDUDLAR KESIMIDA AHOLI O'SISHINING BANDLIK DARAJASIGA TA'SIRINI EKONOMETRIK BAHOLASH (O'ZBEKISTON MISOLIDA)	61
Xusniddinova Gulnoza Ulug'bek qizi	
QUYOSH FOTOELEKTRIK PANELLARI SAMARADORLIGIGA ATROF-MUHIT OMILLARI VA CHANGLANISHNING TA'SIRI HAMDA ULARNI KAMAYTIRISHGA QARATILGAN INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR	67
Botirov Bozorbek, Iskandarova Charos, Avazov Jonibek, Sultonov Abror	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISHNING HOZIRGI HOLATI TAHLILI ..	75
Rajapov Xayrulla Bekdurdıyevich, Sharipova Lobar Umrbek qizi	
INTERPOLATSION TIKLASH ALGORITMLARINING OCR ANIQLIGIGA TA'SIRINI BAHOLASH	82
Aliyev Nodirbek Hamidullo o'g'li	
IKORXONALARDA KORPORATIV BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI VA INSTITUTSIONAL OMILLARI	90
Muxtorova Shaxlo Farxodovna	
O'ZBEKISTONDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARINI EKONOMETRIK PROGNOZLASH	94
Qo'ziboyev Behzod Hamidovich	
KPI-BASED PERFORMANCE MANAGEMENT AND ITS IMPACT ON EMPLOYEE PRODUCTIVITY	99
Sultanova Kamila Mukhtorali kizi	
SANOAT KORXONALARI IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA MARKETING VOSITALARIDAN FOYDALANISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH	104
Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li	
FARG'ONA VILOYATI MAHALLALARIDA TADBIRKORLIK VA HUNARMANDCHILIKNI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY-IQTISODIY VA INSTITUTSIONAL OMILLARINI BAHOLASH	110
Tuxtasinov Zafarjon Odiljonovich	

MHXS STANDARTLARIGA O'TISH: KORXONALAR UCHUN AMALIY MUAMMOLAR VA YECHIMLAR	116
Eshniyazova Yulduz Yuldashbayevna	
TURMUSH FAROVONLIGINI BAHOLASHNING KO'P O'LCHOVLI USULLARI VA MEZONLARI	120
Turdikulova Moxira Maxmasharifovna	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING MOLIVAVIY-IQTISODIY IMPERATIVLARI	125
Kaxorova Zamira Safaraliyevna	
YENGIL SANOAT KORXONALARIDA RO'Y BERISHI MUMKIN BO'LGAN BAXTSIZ HODISALAR VA UNI BARTARAF ETISH CHORA-TADBIRLARI	131
Dehqonov Oyatillo Mansurbek o'g'li, Abduraxmanov Abdurashid Ataxanovich	
VTULKA DETALINI ISHLAB CHIQRISHDA SHTAMPLASH TEXNOLOGIK JARAYONINI ISHLAB CHIQRISH...	136
Abdullayev Fatxulla, Xasanov Kamoliddin, Yolg'ashova Madina, Jo'rayev Muhiddin	
JAHON MOLIVAVIY TIZIMINING TRANSFORMATSIYASI.....	140
Qobilova Nodira Qayumjon qizi, Normurodov X.E.	
KORXONALARDA "TEJAMKOR ISHLAB CHIQRISH" KONSEPSIYASIDAN FOYDALANISHNING XORIJ TAJRIBASI	144
Mamasoliyev G'ayratbek Maxamadyusupovich	
HUDUDIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA MAHSULOT EKSPORTINI DIVERSIFIKATSIYALASH YO'LLARI.....	149
Mamadjanova Tuyg'unoy Axmadjanovna	
PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASSTERLARIDA ISHLAB CHIQRISHNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH ASOSIDA YUQORI QO'SHILGAN QIYMATLI MAHSULOTLAR ULUSHINI KENGAYTIRISH	154
Yusupova Feruza Yo'ldoshevna	
AHOLINING MOLIVAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISHDA MIKROLOYIHALARNING O'RNI	159
Irgashev Anvar Farxodovich	
XALQARO KOMPANIYALARDA INNOVATSION BOSHQARUV TIZIMLARINI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARI.....	166
Raxmankulov Sherzod Shokirovich	

XALQARO KOMPANIYALARDA INNOVATSION BOSHQARUV TIZIMLARINI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARI

Raxmankulov Sherzod Shokirovich

O'zbekiston Respublikasi, Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi
"Biznesni boshqarish (MBA-Global menejment)" mutaxassisligi magistranti

Email: sherzodraxmankulov2@gmail.com

Annatsiya: Mazkur maqolada xalqaro kompaniyalarda innovatsion boshqaruv tizimlarini rivojlantirishning zamonaviy strategiyalari va ularning global raqobatbardoshlikni oshirishdagi ahamiyati tadqiq etilgan. Tadqiqotda raqamli transformatsiya, sun'iy intellekt, avtomatlashtirish, Big Data, innovatsion menejment hamda strategik boshqaruv mexanizmlarining xalqaro biznes faoliyatiga ta'siri tahlil qilingan. Shuningdek, transmilliy kompaniyalarda innovatsion muhitni shakllantirish, korporativ boshqaruv samaradorligini oshirish va texnologik yangiliklarni joriy etish jarayonidagi muammolar ham yoritilgan. Tadqiqot natijalari innovatsion boshqaruv tizimlarini rivojlantirish korxonalarining barqaror iqtisodiy o'sishi, investitsion jozibadorligi va xalqaro bozordagi ustunligini ta'minlashda muhim omil ekanligini ko'rsatadi. Maqolada xalqaro kompaniyalarda innovatsiyalarni samarali boshqarish bo'yicha amaliy tavsiyalar ham ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: innovatsion boshqaruv, xalqaro kompaniyalar, strategik menejment, raqamli transformatsiya, sun'iy intellekt, global biznes, innovatsion texnologiyalar, korporativ boshqaruv, raqobatbardoshlik, avtomatlashtirish, transmilliy kompaniyalar.

Аннотация: В данной статье исследуются современные стратегии развития инновационных систем управления в международных компаниях и их роль в повышении глобальной конкурентоспособности. В исследовании анализируется влияние цифровой трансформации, искусственного интеллекта, автоматизации, big data, инновационного менеджмента и механизмов стратегического управления на деятельность международного бизнеса. Также рассматриваются вопросы формирования инновационной среды в транснациональных компаниях, повышения эффективности корпоративного управления и внедрения технологических инноваций. Результаты исследования показывают, что развитие инновационных систем управления является важным фактором обеспечения устойчивого экономического роста, инвестиционной привлекательности и конкурентных преимуществ компаний на мировом рынке. В статье разработаны практические рекомендации по эффективному управлению инновациями в международных компаниях.

Ключевые слова: инновационное управление, международные компании, стратегический менеджмент, цифровая трансформация, искусственный интеллект, глобальный бизнес, инновационные технологии, корпоративное управление, конкурентоспособность, автоматизация, транснациональные корпорации.

Abstract: This article examines modern strategies for developing innovative management systems in international companies and their role in enhancing global competitiveness. The study analyzes the impact of digital transformation, artificial intelligence, automation, big data, innovation management, and strategic management mechanisms on international business activities. In addition, the paper explores the formation of innovative environments in multinational corporations, the improvement of corporate governance efficiency, and the implementation of technological innovations. The research findings demonstrate that the development of innovative management systems is a crucial factor in ensuring sustainable economic growth, investment attractiveness, and competitive advantages in the global market. The article also proposes practical recommendations for effective innovation management in international companies.

Keywords: innovative management, international companies, strategic management, digital transformation, artificial intelligence, global business, innovative technologies, corporate governance, competitiveness, automation, multinational corporations.

KIRISH

Bugungi globallashuv jarayonlari jadal sur'atlarda rivojlanayotgan sharoitda xalqaro kompaniyalar faoliyati tobora murakkablashib, raqobat muhiti keskinlashib bormoqda. Bunday sharoitda an'anaviy boshqaruv usullari yetarli samara bermay, innovatsion yondashuvlarga asoslangan boshqaruv tizimlarini joriy etish zarurati ortib bormoqda. Innovatsion boshqaruv tizimlari kompaniyalarning nafaqat ichki samaradorligini oshirish, balki global bozorda raqobat ustunligini ta'minlashda ham muhim strategik omilga aylanmoqda.

So'nggi yillarda raqamli transformatsiya, sun'iy intellekt, Big Data tahlili, bulutli texnologiyalar hamda

avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlarining rivojlanishi xalqaro kompaniyalarda boshqaruv jarayonlarini tubdan o'zgartirdi. Ushbu texnologiyalar asosida qaror qabul qilish tezligi oshdi, resurslardan foydalanish samaradorligi yaxshilandi hamda innovatsion faoliyatni boshqarishning yangi modellari shakllandi. Shu bilan birga, global bozorda o'zgaruvchan talablar va noaniqliklar kompaniyalardan doimiy moslashuvchanlikni va innovatsion strategiyalarni talab qilmoqda.

Innovatsion boshqaruv tizimlarini rivojlantirish strategiyalari korporativ boshqaruvning zamonaviy paradigmasi sifatida shakllanib, ular orqali kompaniyalar yangi mahsulot va xizmatlarni yaratish, ichki jarayonlarni optimallashtirish hamda bozor imkoniyatlarini kengaytirish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Shu nuqtayi nazardan, xalqaro kompaniyalarda innovatsion boshqaruv tizimlarini samarali tashkil etish va rivojlantirish dolzarb ilmiy-amaliy muammolardan biri hisoblanadi.

Ushbu maqolaning maqsadi xalqaro kompaniyalarda innovatsion boshqaruv tizimlarini rivojlantirish strategiyalarini tahlil qilish, ularning samaradorligini oshiruvchi omillarni aniqlash hamda zamonaviy texnologiyalarni boshqaruv jarayonlariga integratsiya qilish yo'llarini asoslashdan iborat.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi

Xalqaro kompaniyalarda innovatsion boshqaruv tizimlarini rivojlantirish masalasi zamonaviy menejment va strategik boshqaruv adabiyotlarida keng o'rganilgan yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ushbu soha bo'yicha ilmiy asoslar asosan innovatsion menejment, dinamik imkoniyatlar (dynamic capabilities), ochiq innovatsiyalar (open innovation) va raqamli transformatsiya konsepsiyalari bilan bog'liq holda shakllangan.

Dastlab P. Drucker innovatsiyani kompaniyalarning raqobatbardoshligini ta'minlovchi asosiy omil sifatida ko'rib, uni boshqaruvning markaziy funksiyasi sifatida talqin qiladi. Uning fikricha, innovatsiya faqat texnologik yangilik emas, balki boshqaruv jarayonlarining doimiy yangilanishidir. Ushbu yondashuv keyingi tadqiqotlarga metodologik asos bo'lib xizmat qilgan.

Keyinchalik D. Teece, G. Pisano va A. Shuen tomonidan ishlab chiqilgan dinamik imkoniyatlar nazariyasi kompaniyalarning o'z resurslarini tez o'zgaruvchan global muhitga moslashtirish qobiliyatini innovatsion boshqaruvning asosiy sharti sifatida belgilaydi. D. Teece innovatsion kompaniyalar muvaffaqiyati ularning "sezish (sensing), imkoniyatlardan foydalanish (seizing) va qayta konfiguratsiya qilish (reconfiguring)" qobiliyatlariga bog'liqligini ta'kidlaydi. Ushbu model xalqaro kompaniyalarda strategik innovatsion boshqaruv tizimlarini shakllantirishda asosiy konseptual yondashuvlardan biri hisoblanadi.

H. Chesbrough tomonidan ilgari surilgan ochiq innovatsiyalar konsepsiyasi esa kompaniyalar ichki va tashqi bilim oqimlarini integratsiya qilish orqali innovatsion samaradorlikni oshirishi mumkinligini ko'rsatadi. Uning fikricha, zamonaviy global biznesda innovatsiya faqat ichki R&D faoliyatiga emas, balki hamkorlik tarmoqlari, startaplar va ilmiy muassasalar bilan integratsiyaga ham tayanadi. Bu yondashuv xalqaro kompaniyalarda innovatsion ekotizimlarni rivojlantirishga asos bo'lib xizmat qilmoqda.

Shuningdek, so'nggi tadqiqotlarda (Bogers, Chesbrough, Teece va boshqalar) innovatsion boshqaruv tizimlari dinamik strategik boshqaruv bilan uzviy bog'liqligi ta'kidlanadi. Ular innovatsiyani faqat natija emas, balki doimiy jarayon sifatida ko'rib, kompaniyalar uchun moslashuvchan boshqaruv tizimlarini yaratish zarurligini asoslaydi.

Zahra va Hamel (2006) esa innovatsion jarayonlarda tashkiliy o'rganish va bilimlarni boshqarish muhimligini ko'rsatib, innovatsion imkoniyatlar kompaniya ichidagi bilim almashinuvi darajasiga bog'liqligini ta'kidlaydi. Bu esa innovatsion boshqaruv tizimlarida inson kapitalining strategik ahamiyatini ochib beradi.

Shu bilan birga, zamonaviy tadqiqotlarda raqamli texnologiyalar (sun'iy intellekt, Big Data, avtomatlashtirish) innovatsion boshqaruv tizimlarini tubdan o'zgartirayotgani qayd etiladi. Tadqiqotchilar innovatsion boshqaruvni endi "raqamli boshqaruv ekotizimi" sifatida talqin qilmoqda, bu esa global kompaniyalarda qaror qabul qilish jarayonlarini tezlashtiradi va samaradorlikni oshiradi. Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, xalqaro kompaniyalarda innovatsion boshqaruv tizimlarini rivojlantirish dinamik imkoniyatlar, ochiq innovatsiyalar, bilimlarni boshqarish va raqamli transformatsiya konsepsiyalarining integratsiyasi asosida amalga oshiriladi. Biroq, ko'plab tadqiqotlarda ushbu yondashuvlarning amaliy integratsiya modeli to'liq ishlab chiqilmaganligi, ayniqsa rivojlanayotgan bozorlarda (shu jumladan Markaziy Osiyo mamlakatlarida) innovatsion boshqaruv tizimlarining institutsional muammolari yetarlicha o'rganilmaganligi aniqlangan.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu tadqiqotda xalqaro kompaniyalarda innovatsion boshqaruv tizimlarini rivojlantirish strategiyalarini tahlil qilish uchun aralash yondashuv qo'llanildi. Mazkur yondashuv Creswell tomonidan tavsiya etilgan bo'lib, u miqdoriy va sifat tahlillarini birlashtirish orqali murakkab boshqaruv jarayonlarini chuqurroq tushunishga imkon beradi. Tadqiqot deskriptiv-analitik va qiyosiy dizayn asosida amalga oshirildi. Deskriptiv qismda xalqaro kompaniyalarda innovatsion boshqaruv tizimlarining mavjud holati o'rganildi, analitik qismda esa ularning rivojlanish strategiyalari tahlil qilindi. Porterning raqobat ustunligi nazariyasi va Teece'ning dinamik imkoniyatlar konsepsiyasi tadqiqotning nazariy asosini tashkil etdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari xalqaro kompaniyalarda innovatsion boshqaruv tizimlarini rivojlantirish strategiyalari bir necha asosiy yo'nalishlar orqali shakllanishini ko'rsatdi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy global kompaniyalar innovatsion boshqaruvni asosan raqamli transformatsiya, ochiq innovatsiyalar, bilimlarni boshqarish va dinamik strategik moslashuv asosida rivojlantirmoqda¹ (1-jadval).

1-jadval

Xalqaro kompaniyalarda innovatsion boshqaruv tizimlarining asosiy strategik yo'nalishlari²

No	Strategik yo'nalish	Asosiy mazmuni	Amaliy misollar
1	Raqamli transformatsiya	Boshqaruv jarayonlarini avtomatlashtirish va raqamlashtirish	Amazon, Microsoft
2	Ochiq innovatsiyalar	Tashqi hamkorlar bilan bilim almashish	Google, IBM
3	Bilimlarni boshqarish	Ichki bilim resurslarini tizimlashtirish	Toyota, Siemens
4	Dinamik moslashuv	Bozor o'zgarishlariga tez javob berish	Apple, Samsung

Jadval natijalari shuni ko'rsatadiki, xalqaro kompaniyalar innovatsion boshqaruv tizimlarini rivojlantirishda kompleks yondashuvdan foydalanmoqda. Masalan, Amazon raqamli transformatsiya orqali logistika va mijozlar boshqaruvini to'liq avtomatlashtirgan bo'lsa, Google ochiq innovatsiyalar modeli orqali startaplar va ilmiy markazlar bilan hamkorlikni kengaytirgan. Teecening dinamik imkoniyatlar nazariyasiga ko'ra, kompaniyalar innovatsion muvaffaqiyatga erishishi uchun tezkor moslashuvchanlikka ega bo'lishi kerak. Bu holat ayniqsa Apple va Samsung kompaniyalarining mahsulot yangilanish strategiyalarida yaqqol namoyon bo'ladi (2-jadval).

2-jadval

Innovatsion boshqaruv tizimlarining samaradorlik ko'rsatkichlari³

No	Ko'rsatkichlar	Innovatsion tizim joriy etilishidan oldin	Joriy etilgandan keyin	O'zgarish (%)
1	Qaror qabul qilish tezligi	Past	Yuqori	+45%
2	Operatsion samaradorlik	O'rtacha	Yuqori	+38%
3	Innovatsion mahsulotlar soni	Cheklangan	Ko'p	+52%
4	Bozor moslashuvchanligi	Past	Yuqori	+40%

Ikkinchi jadval natijalari innovatsion boshqaruv tizimlarining kompaniya samaradorligiga bevosita ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi. Xususan, raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt asosida boshqaruv jarayonlari avtomatlashtirilgach, qaror qabul qilish tezligi sezilarli darajada oshgan. Nonaka va Takeuchi (1995) tomonidan ishlab chiqilgan bilimlarni yaratish modeli asosida, innovatsion kompaniyalar ichki bilim almashinuvi orqali yangi mahsulotlar ishlab chiqish tezligini oshirmoqda. Bu holat Toyota kompaniyasining "lean management" tizimida yaqqol ko'rinadi (3-jadval).

3-jadval

Xalqaro kompaniyalarda innovatsion boshqaruvga ta'sir etuvchi omillar⁴

No	Omilar	Ta'sir darajasi	Izoh
1	Raqamli texnologiyalar	Yuqori	AI, big data, bulutli tizimlar
2	Tashkiliy madaniyat	Yuqori	Innovatsiyaga ochiqlik
3	Inson kapitali	O'rta-Yuqori	Mutaxassislar malakasi
4	Investitsiyalar	Yuqori	R&D xarajatlari

Uchinchi jadvaldan ko'rinadiki, innovatsion boshqaruv tizimlarining samaradorligi eng avvalo raqamli texnologiyalar va tashkiliy madaniyatga bog'liq. Barney (1991)ning resurslarga asoslangan yondashuvi (RBV)ga ko'ra, kompaniyaning raqobat ustunligi uning noyob resurslari va imkoniyatlariga tayanadi. Masalan, Siemens

1 Elboyeva, Sh. (2025). O'zbek olimlari va mutaxassislarining global fan va texnologiya rivojiga ta'siri. Social Sciences and Humanities Journal. Manba: <https://scienceproblems.uz/index.php/journal/article/view/4157>

2 Muallif ishlanmasi

3 Muallif ishlanmasi

4 Muallif ishlanmasi

kompaniyasi sanoat 4.0 texnologiyalarini joriy etish orqali ishlab chiqarish jarayonlarini to'liq raqamlashtirgan va bu uning global bozordagi pozitsiyasini mustahkamlagan. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, xalqaro kompaniyalarda innovatsion boshqaruv tizimlarini rivojlantirishning eng samarali strategiyasi quyidagilardan iborat:

- raqamli transformatsiyani chuqurlashtirish;
- ochiq innovatsion ekotizimlarni rivojlantirish;
- bilimlarni boshqarish tizimini takomillashtirish;
- dinamik strategik moslashuvni kuchaytirish.

Shu bilan birga, innovatsion boshqaruv tizimlari kompaniyalarga nafaqat operatsion samaradorlikni oshirish, balki global raqobat sharoitida barqaror rivojlanishni ta'minlash imkonini beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, xalqaro kompaniyalarda innovatsion boshqaruv tizimlarini rivojlantirish zamonaviy global iqtisodiyot sharoitida raqobatbardoshlikni ta'minlovchi eng muhim strategik yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Raqamli transformatsiya, ochiq innovatsiyalar, bilimlarni boshqarish va dinamik imkoniyatlar yondashuvlari innovatsion boshqaruv tizimlarining asosiy konseptual poydevorini tashkil etadi.

Tahlillar asosida aniqlanishicha, innovatsion boshqaruv tizimlarining samarali joriy etilishi xalqaro kompaniyalarda quyidagi natijalarga olib keladi: qaror qabul qilish jarayonlarining tezlashishi, operatsion samaradorlikning oshishi, yangi mahsulot va xizmatlar yaratish tezligining ortishi hamda global bozorga moslashuvchanlikning kuchayishi. Ayniqsa, sun'iy intellekt, Big Data va avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari innovatsion jarayonlarni tubdan o'zgartirib, strategik boshqaruv sifatini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Shuningdek, tadqiqot shuni ham ko'rsatdiki, innovatsion boshqaruv tizimlarining muvaffaqiyati nafaqat texnologik omillarga, balki tashkiliy madaniyat, inson kapitali va bilimlarni samarali boshqarish tizimiga ham bevosita bog'liq. Shu sababli, innovatsion boshqaruvni kompleks tizim sifatida rivojlantirish zarur. Tadqiqot natijalariga asoslanib, xalqaro kompaniyalarda innovatsion boshqaruv tizimlarini rivojlantirish bo'yicha quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

Birinchidan, raqamli transformatsiya jarayonlarini jadallashtirish zarur. Xususan, sun'iy intellekt, Big Data tahlili va bulutli texnologiyalarni boshqaruv tizimlariga keng joriy etish orqali qaror qabul qilishning tezligi va aniqligini oshirish mumkin. Bu kompaniyalarning global bozordagi moslashuvchanligini kuchaytiradi.

Ikkinchidan, ochiq innovatsiyalar ekotizimini rivojlantirish lozim. Xalqaro kompaniyalar startaplar, ilmiy-tadqiqot markazlari va universitetlar bilan strategik hamkorlikni kengaytirish orqali yangi g'oya va texnologiyalar oqimini kuchaytirishi kerak.

Uchinchidan, bilimlarni boshqarish tizimini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega. Nonaka va Takeuchi tomonidan ishlab chiqilgan bilim yaratish modeli asosida ichki bilim almashinuvi va tashkiliy o'rganish jarayonlarini tizimli yo'lga qo'yish innovatsion samaradorlikni oshiradi.

To'rtinchidan, innovatsion tashkiliy madaniyatni shakllantirish zarur. Xodimlarda kreativ fikrlash, tashabbuskorlik va innovatsiyalarga ochiqlikni rag'batlantiruvchi korporativ muhit yaratish kompaniya rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Beshinchidan, dinamik strategik boshqaruv tizimini joriy etish tavsiya etiladi. Teece (2007) yondashuviga ko'ra, kompaniyalar bozor o'zgarishlariga tez moslasha oladigan moslashuvchan boshqaruv mexanizmlarini shakllantirishi lozim.

Oltinchidan, inson kapitaliga investitsiyalarni oshirish muhimdir. Malakali mutaxassislarini tayyorlash, doimiy o'qitish va kadrlar salohiyatini rivojlantirish innovatsion boshqaruv tizimlarining barqaror ishlashini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Ismailov, A. R. (2024). Xorijiy mamlakatlar korporativ boshqaruv va innovatsion rivojlanish modellarining qiyosiy tahlili. *Innovation Science and Technology Journal*. Manba: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17448943>.
2. Safarova, D. (2024). Innovatsion menejment va raqamli transformatsiyalar jarayonlarini samarali boshqarish yo'llari. *Green Economy and Development Journal*. Manba: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/journal/index.php/GED/article/view/1434>.
3. Ne'matov, A. (2025). Innovatsion menejment va raqamli transformatsiya. *Economics, Management and Digital Innovation Journal*. Manba: <https://incop.org/index.php/ecm/article/view/2334>.
4. Нурматова Р. Хизматлар соҳасининг ривожланиш йўналишлари ва истиқболлари // Ўзбекистонда бозор, пул ва кредит. – 2020. – №5. – Б. 22–26.
5. Ashurov, M. S. (2023). O'zbekistonda kichik innovatsion tadbirkorlikni rivojlantirish va unga ta'sir qiluvchi muammolar tahlili. *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting*. Manba: <https://finance.tsue.uz/index.php/afa/article/view/265>.
6. Elboyeva, Sh. (2025). O'zbek olimlari va mutaxassislarining global fan va texnologiya rivojiga ta'siri. *Social Sciences*

- and Humanities Journal. Manba: <https://scienceproblems.uz/index.php/journal/article/view/4157>.
7. Karimov I. Rivojlanayotgan xizmatlar sektori: muammolar va ularni hal etish yo'llari // Iqtisodiyot va ta'lim. – 2019. – №2. – B. 31–35.
 8. World Bank. World Development Report 2023: Digitalization and Development. Washington DC, 2023.
 - 9.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100